

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvkomitean välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)**1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?**

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)**2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?**

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)**3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?**

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

Sivista ehdottaa sairauspäivärahan omavastuuajan tarkastelua. Omavastuu aika on yksi ehdoista, joiden yhtenäistämistä komitea ehdottaa jatkotyössä tarkasteltavaksi. Sivista pitää tärkeänä, että tässä tarkastelussa huomioidaan myös tiettyjä alakohtaisia haasteita. Erityisesti päiväkotihenkilöstön osalta nykyinen työnantajalle maksettavan sairauspäivärahan yhdeksän arkipäivän omavastuu aika on kohtuuton päiväkodeissa kiertävien lastentautien vuoksi, jotka aiheuttavat tyypillisesti

lyhytkestoisia sairauspoissaoloja. Varhaiskasvatusten tiukkojen henkilöstömitoitusten vuoksi työnantajan on käytännössä aina hankittava sijainen, jolloin palkkakustannukset ovat huomattavat.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja veloitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

-

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)
4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

Sivista yhtyy tältä osin lausunnossaan Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry:n lausuntoon.

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)
5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Mietinnössä on tunnistettu hyvin jatkuvan oppimisen merkitys keskeisenä keinona sopeutua teknologisen kehityksen, vihreän siirtymän ja väestörakenteen kehityksen tuomiin muutoksiin sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla. Mietinnössä tunnistetaan niin ikään, että tarpeet työuran aikaiseen osaamisen kehittämiseen ovat mittavia, eikä kaikkiin jatkuvan oppimisen tarpeisiin voida vastata yksin julkisin varoin.

Sivista ehdottaa, että etuusjärjestelmän kehittämisen rinnalla laajennetaan koulutusten verovähennysoikeutta siten, että kaikesta yksityisellä rahalla maksettavasta koulutuksesta tehdään verovähennyskelpoista. Tämä koskisi sekä työnantajia että yksityishenkilöitä. Nykyisin työnantajan maksama koulutus on yritykselle vähennyskelpoista ja palkansaajalle verotonta, jos koulutus on ”hyödyllistä työntekijän nykyisten tai tulevien työtehtävien kannalta työnantajan tai samaan konserniin kuuluvan työnantajan palveluksessa”. Tämä rajanveto käy yhä vaikeammiksi työn muuttuessa ja vaatiessa jatkuvaa osaamisen kehittämisestä. Sivista katsoo, että kaikki koulutus on hyödyllistä ja kasvattaa Suomen inhimillistä pääomaa sekä työvoiman resilienssiä työn murroksessa. Verovähennysoikeuden tulisi koskea myös työttömiä ja eläkeläisiä. Sivista katsoo ehdotuksen yksinkertaistavan nykyistä verovähennyskäytäntöä sekä lisäävän yksityishenkilöiden ja työnantajien kannusteita osallistua jatkuvan oppimisen rahoittamiseen.

Sivista pitää tärkeänä, että etuusjärjestelmän kehittämisen lisäksi tarkastellaan myös jatkuvan oppimisen tarjonnan kohdentumista. Komitean mietinnössä on todettu tarve sille, että rajalliset julkiset voimavarat kohdennetaan yhteiskunnan ja työelämän kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Käytännössä tällä tarkoitetaan sellaista kouluttamista, jolla on myönteisiä vaikutuksia yksilön ja työelämän lisäksi myös yhteiskunnalle. Sivista jakaa näkemyksen ja pitää tästä syystä ensiarvoisen tärkeänä sitä, että osaamisen täydentäjät ohjataan ensisijaisesti muihin kuin korkeakoulujen rahoitusmallista kustannettaviin koulutuksiin. Sivista ehdottaa tähän kahta ratkaisua:

- Korkeakouluille säädetään mahdollisuus periä maksu toisen samantasoisen korkeakoulututkinnon suorittamisesta. Suomen korkeakouluissa vuonna 2020 aloittaneista opiskelijoista yli 11 prosenttia oli jo suorittanut aiemmin samantasoisen tutkinnon. Tämä tarkoittaa vuosittain noin 7000 opiskelupaikkaa. Etlä on selvittänyt, että toista tutkintoa opiskelemaan menevät ovat keskimäärin hyvätuloisia työssäkäyviä ihmisiä. Tilastollisesti toisen tutkinnon suorittamisesta ei ole hyötyä tulojen kehityksen tai työllisyyden näkökulmasta.

- Avoimen korkeakoulun maksusääntely poistetaan. Tällä hetkellä avoimen korkeakoulun opinnoista on mahdollista periä enintään 15 euron maksu opintopistettä kohden. Tiettyjä aloja ei niiden kustannusrakenteen vuoksi ole realistista tarjota tällä rajoituksella. Tämä ohjaa osaamisen täydentäjiä tutkintokoulutukseen.

Lisäksi nostamme esille koulutuksen roolin kaikenikäisten ihmisten fyysistä ja henkistä toimintakykyä sekä aktiivista kansalaisuutta ylläpitävänä ja parantavana toimintana. Tässä erityisesti vapaan sivistystyön (kansanopistot, kansalaisopistot, kesäyliopistot, opintokeskukset ja liikunnan koulutuskeskukset) toiminnassa. Vapaan sivistystyön koulutuksella edistetään yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta. Koulutuksen tavoitteena on edistää myös ihmisten monipuolista kehittymistä ja hyvinvointia. Vapaan sivistystyön koulutukset ovat osittain omakustanteisia, osittain julkisrahoitteisia.

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Sivista yhtyy näkemykseen, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista. Oppivelvollisuus uudistuksen myötä erityisesti ammatilliseen koulutukseen ohjataan paljon nuoria, joilla on puutteelliset opiskeluvälmiudet ja motivaatio. Tämä kuormittaa ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. Sivista ehdottaa, että oppivelvollisuuden voisi suorittaa myös osallistumalla opinnolliseen nuorten työpajatoimintaan. Ohjatussa toiminnassa voisi suorittaa ammatillisten tutkintojen osia.

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

Sivista toteaa, että korkeakouluilla tai oppilaitoksilla ei ole käytännössä työkaluja tai toimivaltaa kannustaa opiskelijoita tutkinnon loppuun suorittamiseen ja valmistumiseen, vaan asia on jäänyt opintotukijärjestelmän varaan. Erityisesti korkeakoulujen rahoitus on merkittävällä tavalla sidoksissa opiskelijoiden opintojen etenemiseen sekä tutkintojen suorittamiseen. Opintotukea kehitettäessä on varmistettava, että sosiaaliturvan ja koulutusjärjestelmän kokonaisuus toimii tarkoituksenmukaisella tavalla ja ohjaa opintojen sujuvaan suorittamiseen.

Sivista esittää oppisopimusopiskelijoiden osalta harkittavaksi, voisiko oppisopimusopiskelijoiden oikeudellista asemaa parantaa siten, että oppisopimuskoulutus ei opintotukilaissa automaattisesti

estäisi opintotuen saamista. Tämä toisi oppisopimusopiskelijoiden tulot tasa-arvoiseen asemaan muihin opintojen ohella saatuihin tuloihin verrattuna.

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

-

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

-

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

-

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

-

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seurantaa ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

-

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuutyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

-

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämiseksi?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

-

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)
11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämisessä?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

-

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

-

13. Ehdotusten priorisointi
13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys
14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle
15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

-

Tikkinen Annakaisa
Sivista - Sivistystyöntantajat ry

